

היום נלמד בעזרת ה':

בבא מציעא דף עח

פשיטא בעי לזבונא במאה: אדם שהיה זקוק למאה זוז, ורצה למכור שדה קטנה במאה. אך הוא לא מצא קונים, ולכן הוא מכר שדה גדולה במאתיים. ולאחר המכירה הוא 'יוצא ונכנס' אצל הקונה ומחזר אחר הכסף, והקונה לא משלם לו. הקונה קנה רק כנגד הסכום ששילם, והמוכר יכול לחזור בו. משום שכל הסיבה שהוא מכר את השדה, זה רק בגלל שהוא היה צריך את המאה זוז, והוא התכוין לקנות במאה זוז הנותרים שדה קטנה. אך על דעת שהוא לא יקבל את הכסף מיידית, הוא לא היה מוכר.

אלא אי בעי לזבונא במאה: השאלה היא, מה הדין אם הוא רצה למכור שדה קטנה במאה כנ"ל, והוא לא מצא קונים, אבל אם הוא היה טורח הוא היה מצליח למצוא קונה. אך הוא החליט לא להתאמץ, ומכר שדה גדולה במאתיים. והוא מחזר אחר הקונה שיתן לו את כל הכסף. האם העובדה שהוא לא רצה לטרוח בשביל למכור את השדה הקטנה, מראה שהוא לא אוהב את השדה הגדולה, והרי זה 'כמוכר שדהו מפני רעתה' (שהוזכרה למעלה) דהיינו שהוא רוצה להתפטר ממנה, ואם כן המכירה קיימת למרות שהוא לא מקבל את כל הכסף מיידית, או שגם כאן כוונתו היתה בשביל לקבל את הכסף, ואם כן המכירה בטלה.

*

למדנו במשנה: שכר את החמר ואת הקדר להביא... וכל זבר שאבד, וחזרו בהן, מקום שאין שם אדם שוכר עליהן:

שאלה: עד כמה שוכר עליהן? תשובה: אמר רב נחמן עד כדי שכרן: אם הם עבדו אצלו חלק מהמלאכה, שוכר פועלים חדשים עד סכום התשלום שהוא חייב לראשונים.

קושיא: איתיביה רבא לרב נחמן עד ארבעים וחמשים זוז. תירוץ: אמר ליה כי תניא היא שבאתה חבילה לידו: מדובר שהפועלים הראשונים השאירו אצלו את

כלי עבודתם, ואז יכול הבעל הבית לשכור פועלים חדשים עד סכום השווי של הכלים שנשארו אצלו.

משנה: השוכר את החמור: אם שכר חמור וסיכם עם המשכיר ששוכרו כדי להוליכו בהר והוליכו בבקעה, או כדי להוליכו בבקעה והוליכו בראש ההר (= שהדרך שם ישרה כמו בבקעה), ומת החמור, חייב אפילו אם לא הלך יותר בגלל ששינה ממה שסיכם עם המשכיר, כיון שהמשכיר יכול לומר לו שהחמור מת בגלל ששינה את רגילותו (= שהחמור היה רגיל לאוויר ההר).

השוכר את החמור להוליכה בהר והוליכה בבקעה, אם החליקה פטור: לפי שבהר היא יותר עלולה להחליק מאשר בבקעה, משום שראש ההר חד ומשופע לצדדים.

ואם הוחמה חייב: אבל אם מתה מחמת החום חייב, לפי שבבקעה יש הבל ואין שם אוויר מחמת ההרים שמסביב.

אבל אם שכר את החמור להוליכה בבקעה והוליכה בהר, אם החליקה חייב, לפי שבהר היא יותר עלולה להחליק מאשר בבקעה. **ואם הוחמה פטור,** לפי שבהר פחות חם מאשר בבקעה. אבל **אם מחמת המעלה הוחמה חייב,** כלומר אם הוחמה מחמת שהתאמצה לעלות מתחתית ההר לראשו חייב, לפי שהיא מתה מחמת ששינה ממה שסיכם עם המשכיר.

והבריקה: התעוורה. **או שנעשית אנגריא:** שלקחו את החמור לעבודת המלך. **אומר לו המשכיר לשוכר 'הרי שלך לפניך',** כלומר קח אותה כמו שהיא עיוורת ותטרח להוליכה וליישר אותה בדרכים, או תמתין עד שהיא תשוב מעבודת המלך ותלך, לפי שגם מזלך גרם לה שתתעוור או שיקחו אותה לעבודת המלך, ואיני צריך לתת לך חמור אחר בינתיים.

מתה או נשברה: ואם החמור מת או נשבר שכעת אין לשוכר על מה לרכב, חייב המשכיר למכור את העור והנבילה של החמור לכלבים ולהוסיף מעות ולתת לו חמור אחר, או שישכור לו חמור אחר בדמי הנבילה, או שיחזיר לו את הכסף.

גמרא: שאלה: **מ"ש רישא דלא קא מפליג ומאי שנא סיפא דקא מפליג?** מדוע ברישא של המשנה לא מובא חילוק בין הוחלקה להוחמה, ובכל מקרה חייב, ואילו בסיפא מובא חילוק בין הוחלקה להוחמה (= 'השוכר את החמור להוליכה בהר והוליכה בבקעה אם החליקה פטור ואם הוחמה חייב' וכו')?

תשובה: אמרי דבי ר' ינאי: ברישא מדובר שמתה מעצמה, ולכן המשכיר אומר לשוכר 'היא מתה בגלל ששינית ממה שהיא רגילה, שלא היתה רגילה לאוויר של ההר או של הבקעה ומחמת זה מתה'.

ר' יוסי בר חנינא אמר: ברישא מדובר שהיא מתה מחמת 'אובצנא' דהיינו מחמת עייפות ויגיעה ממשאה, שאם שינה והולכה בהר, יכול המשכיר לומר לו 'העייפות שהיא התעייפה מחמת העלייה לראש ההר גרמה לה שהיא תתעייף אח"כ כשהיא הלכה בראש ההר למרות שהוא מקום ישר, ויגיעה תחת משאה ומתה'. ואם שינה והולכה בבקעה, יכול לומר לו 'למרות שלא היה יום חם מאוד ולא הזיעה, אם היא היתה הולכת בהר היה האוויר הרב שיש שם נותן לה כח ולא היתה מתייגעת תחת משאה, אבל בבקעה מחמת שאין שם כ"כ אוויר היא התייגעה תחת משאה ומתה'.

רבה אמר: ברישא מדובר שמתה בגלל שהכישה נחש, ויכול המשכיר לומר לו 'אם היית הולך בדרך שסיכמנו לא היה מכישה נחש'.

רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הא מני ר"מ היא: הרישא היא כדעת רבי מאיר הסובר שכל המעביר על דעת בעל הבית נקרא גזלן, וברגע ששינה ממה שסיכם עם המשכיר הוא נעשה גזלן והחמור עומד ברשותו להתחייב בכל אונס שיקרה, ולכן חייב, אבל הסיפא היא כדעת רבנן שלמרות ששינה לא חייב באונסין, ולכן כסיפא מובא החילוק בין הוחלקה להוחמה.

הגמ' מבררת: הי רבי מאיר? מהיכן למדנו שלדעת ר"מ 'כל המעביר על דעת בעל הבית נקרא גזלן'?

אילימא ר"מ דצבע: וכפי שלמדנו במשנה במס' בבא קמא - שאם נתן לצָבֵעַ שיצבע לו את הצמר בצבע מסויים והוא שינה וצבעו בצבע אחר, לדעת ר"מ על הצָבֵעַ לתת לו דמי צמר לבן כפי שנמכר בשוק, שכיון ששינה ממה שאמר לו בעה"ב נעשה גזלן וקנה את הצמר, וחייב לשלם לו כשעת הגזילה (= צמר לבן לא צבוע). ולדעת רבי יהודה אם השבח (= שהצמר השביח בגלל הצבע, שצמר צבוע שווה יותר) הוא יותר מההוצאות שהוציא הצָבֵעַ על הצביעה נותן לו רק את ההוצאות, ואם ההוצאות הם יותר מהשבח נותן לו רק את השבח (כלומר שתמיד משלם לו את הסכום הנמוך מביניהם).

נמצא שאולי אפשר לומר שהרישא של משנתנו היא כדעת ר"מ לגבי צבע.

דחייה: **ממאי וכו':** יתכן ששם לגבי צבע הצָכָע קנה את הצמר ע"י שינוי מעשה, שהוא שינה אותו ממה שהיה (= מצמר לבן לצמר צבוע), ויש מי שסובר ששינוי קונה, ואין זה בגלל שכל המעביר על דעת בעל הבית נקרא גזלן.

אלא הא רבי מאיר דמגנת פורים, דתניא: מעות שגובים הגבאים מבני העיר לחלק לעניים לצורך סעודת פורים, יתנו את הכל לעניים בפורים. **מגנת העיר לאותה העיר:** וכן אם גבו מעות בפורים לעניי אותה העיר, יתנו הכל לעניי אותה העיר, **ואין מזדקקין בדבר** לומר שמספיק לעניים בפחות ממה שגבו ואת השאר יתנו לקופת הצדקה.

אבל לוקחין את העגלים ושוחטין ואוכלים אותן, והמותר יפול לכיס של צדקה: כלומר קונים עגלים בכל המעות שאספו, ושוחטים אותם, ומה שלא הספיקו העניים לאכול בפורים ימכר והמעות יפלו לקופת צדקה.

רבי אליעזר אומר: המעות שהעני קיבל לסעודת פורים ישתמש בהם רק לסעודת פורים, והעני לא יכול להשתמש בהם אפילו לקנות מהם רצועה לסנדלו, אלא אם התנה במעמד אנשי העיר שהוא רוצה להשתמש במעות לדברים אחרים. עד כאן **דברי רבי יעקב שאמר משום ר"מ** שכך אמרו ת"ק ורבי אליעזר. **ורשב"ג מיקל** שהגבאים והעניים יכולים לשנות ולהשתמש במעות לדברים אחרים.

ע"כ הברייתא. ומכרייתא זו רואים שלדעת ר"מ אסור לעני לשנות את המעות לדברים אחרים, כיון שבעה"ב תרם אותם לצורך סעודת פורים, וכמו כן אפשר לומר במשנתנו שהיא כר"מ הסובר שאסור לשנות מדעת בעה"ב שהסכים להוליכה רק בהר או רק בבקעה.

דחייה: **דלמא התם נמי:** יתכן שדווקא לגבי מעות פורים סובר ר"מ שאסור לשנות כיון שבעה"ב תרם אותם רק לסעודת פורים ולא לדבר אחר, ונמצא שהמעות נשארים בחזקת בעה"ב חוץ ממה שנצרך לסעודת פורים, ואם משתמש בהם למשהו אחר הוא גזלן, אבל לגבי חמור אולי אין זה נחשב לשינוי בזה ששינה להוליכה מהר לבקעה.

אלא הא ר' מאיר, דתניא: לדעת ר"מ מי שנתן לעני דינר כדי שיקנה בו חלוק, לא יקנה בו העני טלית, וכן להיפך, כיון שהוא מעביר על דעתו של בעה"ב.

נמצא שאולי אפשר לומר שהרישא של משנתנו היא כדעת ר"מ הנ"ל האוסר לשנות מדעתו של בעה"ב.

דחייה: ודלמא שאני התם: יתכן שהטעם שאסור לו לשנות הוא כדי שלא יחשדו בבעה"ב שנדר לקנות לעני טלית ולא קיים.

דחיית הדחייה: אם כן ליתני מפני החשד וכו': אם זה הטעם, הרי שהיה על הברייתא לומר 'מפני החשד', ומכך שהברייתא אמרה 'מפני שמעביר על דעתו של בעל הבית' מוכח שהטעם הוא בגלל ששינה, וכל המעביר על דעתו של בעה"ב נקרא גזלן, וכמו כן הרישא של משנתנו היא כדעת ר"מ הסובר שחייב בגלל ששינה מדעתו של בעל הבית (= המשכיר), וברגע ששינה ממה שסיכם עם המשכיר הוא נעשה גזלן והחמור עומד ברשותו להתחייב בכל אונס שיקרה, ולכן חייב.

*

שאלה: מאי 'והבריקה'? תשובה: הכא תרגימו 'נהוריתא': קרום בעין שמטשטש לה את הראייה (והיא רואה קצת והיא ראויה למלאכה קצת. ריטב"א).

רבא אמר 'אבזקת': תולעים שהרקיבו את הרגליים של הבהמה.

ההוא דאמר להו: מעשה באדם שאמר לאנשי המלך "יש תולעים בבגדי המלך". שאלו אותו באיזה בגדים? ב'טלי כסף' = בגדי פשתן, או ב'טלי זהב' = בגדי צמר בצבע אדום?

יש אמורים שהוא ענה להם 'בבגדי הפשתן', והרגו אותו בגלל שאין תולעי 'עש' מצויים בבגדי פשתן. ויש אמורים שהוא ענה להם 'בבגדי הצמר האדום', ועזבו אותו לנפשו.

*

אמר רב לא שנו אלא באנגריא חוזרת: דוקא במקרה שאנשי המלך יחזירו לו את החמור בתוך ימי השכירות והוא יספיק לעשות את מלאכתו, שאז הוא רק מתאחר במלאכה. ובשביל האיחור, הבעלים לא חייב להעמיד לו חמור אחר (תוס'). אבל אם הם לא יחזירו לו את הבהמה באופן שיספיק לעשות את מלאכתו, הרי זה כאילו הבהמה מתה, והבעלים חייב להעמיד לו חמור אחר.

ושמואל אמר: אפילו אם לא יחזירו לו את החמור, אם אנשי המלך הולכים לכיוון שגם הוא צריך ללכת עם החמור, אומר לו הבעלים 'הרי שלך לפניך'. בגלל שדרך אנשי המלך לקחת בהמה וללכת איתה עד שהם פוגשים בהמה אחרת, ואז הם מחזירים את הראשונה לבעליה וממשיכים ללכת עם הבהמה השנייה, וכן הלאה. ואם כן על השוכר ללכת אחריהם עד שיחזירו לו את החמור באמצע הדרך. אבל אם הולכים לכיוון אחר, חייב להעמיד לו חמור אחר.

קושיא על שמואל: מיתיבי השוכר את החמור וכו' או שנעשית אנגריא חייב להעמיד לו חמור: ואילו במשנה כתוב שאומר לו 'הרי שלך לפניך'!

בשלמא לרב אין סתירה, כי המשנה מדברת 'באנגריא חוזרת', ואילו הברייתא מדברת 'באנגריא שאינה חוזרת'. אלא לשמואל הסובר שאפילו 'באנגריא שאינה חוזרת' אומר לו הרי שלך לפניך, קשה מהמשנה על הברייתא.

וכי תימא לשמואל נמי לא קשיא: ואם תרצה לומר שאין קושיא. כי המשנה מדברת במקרה שאנשי המלך לוקחים את החמור לכיוון שאליו הולך השוכר, ואילו הברייתא מדברת במקרה שהם הולכים לכיוון ההפוך. אי אפשר לומר כן! בגלל שבסיפא של הברייתא כתוב 'רבי שמעון בן אלעזר אומר אם בדרך הליכתה ניטלה אומר לו הרי שלך לפניך, ואם לאו חייב להעמיד לו חמור'. משמע שרק רבי שמעון בן אלעזר סובר כן, אבל ת"ק סובר שאין הבדל לאיזה כיוון היא הולכת בכל מקרה חייב להעמיד לו חמור!

תירוץ: אמר לך שמואל: הרי שיטת רבי שמעון בן אלעזר כמותי, ואם כן אני אמרתי את דברי לשיטתו.

תירוץ נוסף: איבעית אימא כולה רבי שמעון בן אלעזר היא: כל הברייתא היא דעתו של ר"ש ב"א, וחסר בה מילים. וכך צריך להיות כתוב בה 'השוכר את החמור והבריקה או נשתטית אומר לו הרי שלך לפניך, מתה או שנעשית אנגריא חייב להעמיד לו חמור. במה דברים אמורים שלא בדרך הליכתה ניטלה, אבל ניטלה בדרך הליכתה אומר לו הרי שלך לפניך דברי ר"ש בן אלעזר, שהיה ר"ש בן אלעזר אומר אם בדרך הילוכה ניטלה אומר לו הרי שלך לפניך, ואם לא חייב להעמיד לו חמור'

לפי זה אין קושיא על שמואל כי שמואל דיבר לפי הברייתא. (אמנם המשנה חולקת על הברייתא שהולכת כדעת ר"ש ב"א).

דף עט.

קושיא: ומי מצית מוקמת לה כר"ש בן אלעזר: וכי ניתן להעמיד את הברייתא כר"ש ב"א? והרי ברישא של הברייתא כתוב 'השוכר את החמור והבריקה או שנשתתה אומר לו הרי שלך לפניך', ואילו ר"ש בן אלעזר אמר 'השוכר את החמור לרכוב עליה והבריקה או שנשתתה חייב להעמיד לו חמור'!

תירוץ: אמר רבה בר רב הונא לרכוב עליה שאני: מה שאמר ר"ש ב"א שחייב להעמיד לו חמור - מדובר במקרה שהוא שכר את החמור לרכב עליו, וכפי שמדוייק בדבריו 'השוכר את החמור לרכוב עליה'. ומכיון שהחמור לא רואה טוב הוא לא יכול לרכב עליו מפני הסכנה. אבל מה שכתוב בברייתא ש'אומר לו הרי שלך לפניך' - מדובר בשוכר את החמור להוביל משאות, שאז אפילו אם החמור לא רואה כל כך טוב הוא יכול להשתמש בו.

אמר רב פפא וכלי זכוכית כלרכוב עליה דמי: השוכר חמור להוביל כלי זכוכית, הרי זה כשוכר לרכב עליה, וחייב הבעלים להעמיד לו חמור אחר, משום שבגלל שהחמור לא רואה טוב הוא יכול ליפול והכלי זכוכית ישרכו.